

Назва дисципліни: Філософія науки і методи наукових досліджень

Мета дисципліни: ознайомлення майбутніх докторів філософії з фундаментальними та прикладними філософськими проблемами як теоретичної так і практичної бази наукових досліджень, які існують в різних галузях сучасного наукового знання

Основні компетентності, що формуються:

ІК - Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми у сфері професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти, а також – підготовки відповідних педагогічних кадрів для неї в умовах професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

ЗК-3 - Здатність генерувати нові ідеї на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК-4 - Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК-5 - Здатність діяти на основі системного наукового світогляду, професійної етики, загального культурного кругозору.

СК-1 - Здатність визначати й розв'язувати задачі дослідницького характеру у сфері професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти, а також – підготовки відповідних педагогічних кадрів для неї, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у цій сфері та дотичних до них міждисциплінарних напрямках.

СК-2 - Здатність застосовувати широкий спектр цифрових засобів, інструментів, ресурсів і технологій, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій та освітній діяльності у сфері професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти, а також – підготовки відповідних педагогічних кадрів для неї.

СК-3 - Здатність реалізовувати науково-педагогічну діяльність та управління освітнім процесом у сфері професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти, а також – підготовки відповідних педагогічних кадрів для неї на основі сучасних наукових підходів.

СК-5 - Здатність започатковувати, планувати, реалізовувати та коригувати процес наукового дослідження з дотриманням належної академічної доброчесності.

Мова викладання	Семестр	Кредити ECTS / Тип дисципліни (обов'язкова, вибіркова)	Викладач	Навчальне навантаження
Укр.	1	4,5/ обов'язкова	Білогур В.Є., д.філос.н., проф.	135 год. (30 год. лекцій, 16 год. семінарських занять, 75 год. самостійної роботи, 14 год. індивідуальна робота)
Результати навчання По закінченню вивчення дисципліни аспіранти будуть здатні		Методи викладання, навчання		Форми оцінювання (поточний та підсумковий контроль)
РН-2.1. Формулювати та перевіряти гіпотези на основі системного наукового світогляду, загального культурного кругозору		Проблемна лекція, методи: когнітивні: порівняння, аналогії, класифікації, евристичного спостереження, конструювання понять, метод гіпотез, прогнозування, рефлексії; методи наукового пізнання, теоретичного та		Усне та письмове опитування, тестування; створення ситуацій новизни з виходом на застосування здобутих на лекційних заняттях знань, умінь та

	експериментального дослідження, методи збору, обробки й аналізу інформації	навичок; доповідь; виконання ситуаційних завдань
РН 2.2. Піддавати критичній оцінці отриману інформацію, застосовуючи закони логіки, раціональні маркування та правила конструктивної критики; аргументувати власні погляди, відрізняти факти від припущень, формувати обґрунтовані оціночні судження	Лекція, проблемна лекція, лекція-роздум, семінар, дискусія за матеріалами лекції та вивчених літературних джерел, семінар-дебати, семінар-діалог, вирішення проблемних ситуацій, семінар-вирішення ситуаційних задач аналіз конкретних ситуацій (case-study)	Тестові завдання; оцінка активності аспіранта в процесі занять (внесення пропозицій, уточнень, доповнень попередніх відповідей тощо); оцінювання аналітичних есе та обговорення наукових публікацій; участь в дискусії (семінарі, диспуті, дебатах), есе
РН 2.3. Демонструвати здатність знаходження оптимального рішення при обстоюванні власної наукової позиції із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності	Дебати, наукова дискусія, круглий стіл, аналіз конкретних ситуацій (case-study), проектна робота, пошук в Інтернет	Участь у дебатах, диспуті, роботі діад, участь в обговоренні case-study, захист мініпроектів, захист дослідницького проекту, оцінювання презентації (індивідуальної презентації)
РН-5.1. Знаходити, обробляти та аналізувати інформацію щодо методологічних засад філософії освіти, закономірностей та загальних тенденцій розвитку професійної освіти	Пошукова робота, метод кейс-стаді: реальні професійні кейси або завдання для вирішення з області професійної освіти	Перевірка індивідуальної самостійної роботи, участь у вирішенні кейсів
РН 5.2. Аналізувати й здійснювати критичний аналіз методологічних засад філософії освіти, закономірностей та загальних тенденцій розвитку професійної освіти	«Круглий стіл» за тематикою самостійної пошукової роботи, семінар-діалог, вирішення проблемних ситуацій, робота в мікрогрупах, семінар-вирішення ситуаційних задач (case-study), презентації, проектна робота, пошук в Інтернет	Усні відповіді на запитання, вирішення задач (проблемних ситуацій), презентація проекту
РН 5.3. Здійснювати критичний аналіз, узагальнювати результати наукових досліджень, формулювати та обґрунтовувати висновки і пропозиції щодо гуманітаризації та технологізації освітнього процесу у закладі вищої освіти	Опрацювання нормативно-законодавчої документації, дисертаційних робіт, авторефератів дисертацій, наукових статей, збірників наукових праць, наукових журналів тощо	Перевірка індивідуальної самостійної роботи. Захист пошукових, дослідницьких проектів
РН 5.4. Використовувати облікову інформацію з українських і зарубіжних архівів, бібліотечних каталогів, найновіші ІКТ-ресурси, наукометричні платформи (наприклад, Scopus, Web of Science), щоб локалізувати джерела і літературу, корисні для власного наукового	Виконання практичних завдань за індивідуальними завданнями, проектна робота, пошук в Інтернет, наукова дискусія, вирішення проблемних ситуацій,	Оцінка якості виконання практичних завдань та виконання індивідуального завдання Захист дослідницьких проектів, участь в обговоренні в малих групах

дослідження		
РН-6.1. Інтегрувати передові концептуальні та методологічні підходи з науково-дидактичних, виховних, адаптивних та інших основ професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти, а також – підготовки відповідних педагогічних кадрів для неї.	Лекція-роздум, дебати, розв'язування реальних наукових проблем і задач	Оцінка якості роботи на практичних заняттях і виконання індивідуальної роботи
РН 6.2. Аналізувати, систематизувати наукову та навчально-методичну інформацію з метою інтеграції передових концептуальних та методологічних підходів до професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти, а також – підготовки відповідних педагогічних кадрів для неї.	Проектна робота, пошук в Інтернет, наукова дискусія, вирішення проблемних ситуацій	Захист дослідницьких проєктів, участь в обговоренні в малих групах, презентація результатів розв'язання винахідницьких завдань
РН 6.3. Приймати нестандартні й відповідальні рішення типових задач і нестандартних завдань на основі проведення фундаментальних і прикладних досліджень	Проектна робота, пошук в Інтернет, імітаційні методи (ділова, рольова гра, методи фасилітації, тренінг)	Презентація в малих групах, оцінювання презентації (мікрогрупової презентації), оцінювання доповідей аспірантів, участь в ігрових, фасилітаційних технологіях, взаємооцінка, самооцінка

Оцінка

Підсумкова оцінка по дисципліні виставляється за 100-бальною шкалою згідно «Положення про організацію освітнього процесу».

Результати поточного контролю знань аспірантів входять як складові елементи до загальної (остаточної) оцінки їх знань з певної дисципліни. Оцінка рівня роботи аспіранта на практичних заняттях здійснюється в межах 60 балів.

Аспірант допускається до іспиту, якщо за результатами роботи протягом семестру він отримав не менше 36 балів. Якщо за результатами оцінювання поточної роботи аспіранта він (вона) отримав менше 36 балів, він не допускається до іспиту. Викладач визначає перелік завдань, що повинні бути виконані аспірантом для допуску до екзамену. У разі їх виконання аспірант допускається до іспиту з оцінкою роботи на семінарських заняттях 36 балів.

Результати іспиту оцінюються в діапазоні від 0 до 40 балів (включно). Іспит проводиться у вигляді тестування та захисту індивідуального проєкту. Екзамен проводиться без використання комп'ютерів, смартфонів, криг та інших джерел інформації.

Якщо аспірант за результатами підсумкового екзамену набрав менше 24 балів, він отримує незадовільну підсумкову оцінку. Повторне складання екзамену після оцінки FX оцінюється 24 балами, якщо його складено та 0 балів, якщо не складено.

Усі письмові роботи аспіранта проходять перевірку на оригінальність. Рівень оригінальності повинен бути не нижче 70%. У разі виявлення неоформлених відповідним чином запозичень, фальсифікації даних чи інших форм академічної недобросовісності роботи анулюються, а до порушників застосовуються методи впливу, передбачені «Положенням про організацію навчального процесу».

Критерії оцінювання

Підсумкова оцінка в результаті 100% постійного оцінювання:

20% участь у дискусії, доповіді на семінарських заняттях

30% письмова філософсько-методологічна робота

10% виконання індивідуального завдання (філософський кросворд)

40% підсумковий іспит. Іспит включає тестування (max 20 балів), відповіді на 2 запитання (max 20 балів)

Критерії оцінювання активності на семінарському занятті	
0–1 бали	відсутність доповіді, низька активність під час заняття, участь мінімальна або відсутня; під час обговорення теми проявляється байдужість, відсутність зацікавленості, не задаються питання; не надаються приклади або особисті спостереження
3 бали	презентація питання на занятті помірна активність, участь в обговоренні теми шляхом постановки проблемних питань; участь у дискусії і виконанні практичних завдань; виступи рідкісні, але з елементами роздумів та інтерпретації; висловлюються питання, але вони обмежені темою заняття; використовуються приклади, але не завжди конкретні чи повні
5 балів (відповіді на 8 заняттях у підсумку становлять 20 балів)	доповідь на занятті, висока активність, участь в обговоренні теми шляхом постановки проблемних питань; регулярна участь у всіх аспектах заняття; проявляється ініціативність у дискусіях, надаються чіткі й обґрунтовані відповіді; задаються питання, що сприяють розвитку теми; підтримується жива взаємодія з викладачкою й іншими магістрантами; використовуються різноманітні приклади та власні дослідження, демонструється розуміння матеріалу
Критерії оцінювання індивідуального завдання (філософський кросворд)	
0–4 бали	завдання виконано частково з помітними пропусками та суттєвими недоліками; аналіз слабкий, без логічних зв'язків і прикладів; завдання стандартне, без творчого підходу, неструктуроване і важко сприймається; невірно використані терміни, що свідчить про нерозуміння принципів дисципліни
5–7 бали	завдання виконано з недоліками та пропусками; аналіз частково логічний, але потребує уточнень; аргументація недостатньо глибока; є творчі елементи, але не всі ідеї оригінальні; завдання структуроване, але з незначними проблемами в організації; терміни використано правильно, але є неточності
8–10 балів	завдання виконано повністю, чітко і детально; аналіз логічний, глибокий та добре аргументований; завдання оригінальне, креативне, має чітку структуру і легко сприймається; використано правильні терміни
Критерії оцінювання письмової філософсько-методологічної роботи	
30 балів	Аспірант творчо поставився до письмової філософсько-методологічної роботи, тематика якої визначається на перетині проблематики курсу та теми дисертаційного дослідження здобувача освіти, самостійно здобув і використав наукову інформацію з авторитетних джерел (наукові журнали, бази даних, монографії тощо); аргументовано презентує його, виявляючи комунікативну гнучкість під час обговорення та нестандартність мислення; надає повні, логічні, структуровані відповіді на запитання під час презентації, використовує точну термінологію, наводить приклади або аргументи для обґрунтування відповіді; використано творчий підхід, продемонстровано глибоке розуміння матеріалу. Презентація за формою та змістом відповідає поставленому завданню. Здобувач демонструє відмінне володіння навчальним матеріалом, дотримується регламенту та дає грамотні коментарі до демонстрації.
20 балів	Аспірант достатньо відповідально поставився до письмової філософсько-методологічної роботи, тематика якої визначається на перетині проблематики курсу та теми дисертаційного дослідження здобувача освіти, самостійно здобув і використав наукову інформацію з авторитетних джерел (наукові журнали, бази даних, монографії тощо); аспірант аргументовано презентує роботу, виявляючи комунікативну гнучкість під час обговорення та нестандартність мислення; надає повні, логічні, структуровані відповіді на запитання під час презентації, використовує точну термінологію, наводить приклади або аргументи для обґрунтування відповіді; продемонстровано глибоке розуміння матеріалу. Презентація добре оформлена та приваблива. Аспірант відповідає на поставлені під час захисту питання, надає грамотні коментарі до демонстрації.
10 балів	Аспірант не зовсім відповідально поставився до письмової філософсько-методологічної роботи, тематика якої визначається на перетині проблематики курсу та теми дисертаційного дослідження здобувача освіти, робота охоплює ключові аспекти теми, але частково бракує глибини або деталізації; презентує проєкт дотримуючись завчасно підготовленого тексту; презентація оформлена з незначними недоліками. Аспірант відповідає не на всі поставлені під час захисту питання, має ускладнення із наданням коментарів до демонстрації
0 балів	Аспірант безвідповідально поставився до письмової філософсько-методологічної роботи, тематика якої визначається на перетині проблематики курсу та теми

	дисертаційного дослідження здобувача освіти, не дотримався поставлених вимог, презентація та оформлення не відповідають вимогам. Аспірант відповідає лише на окремі поставлені під час захисту питання, має ускладнення із наданням коментарів до демонстрації
Підсумковий іспит (max 40 балів)	
Критерії оцінювання есе (max 20 балів)	
18-20 балів	Аспірант демонструє чудове розуміння матеріалу, володіння змістом, глибину пошуку; використовує наукову інформацію з авторитетних джерел (наукові журнали, бази даних, монографії тощо); робота тісно пов'язана з тематикою дисертаційного дослідження; містить елементи новизни та відображає власну точку зору автора; робота оформлена у відповідності до вимог.
15-17 балів	Аспірант добре розуміється на матеріалі, демонструє гарне володіння змістом та глибиною пошуку; для виконання роботи використовує наукову інформацію з авторитетних джерел (наукові журнали, бази даних, монографії тощо); робота пов'язана з тематикою дисертаційного дослідження; є незначні порушення вимог в оформленні роботи.
10-14 балів	Аспірант у цілому правильно дає відповідь на поставлені питання, однак для виконання роботи використовує інформацію переважно лекційного матеріалу; робота дотична до тематики дисертаційного дослідження; не дає широкого пояснення щодо всіх питань; є суттєві порушення вимог до оформлення есе.
5-9 балів	Аспірант демонструє слабе розуміння матеріалу, поверхневу обробку змісту; робота демонструє загальне розуміння теми, але не враховує всіх деталей і вимог. робота майже не пов'язана із тематикою дисертаційного дослідження.
0 балів	Аспірант не виявляє жодних знань чи розуміння питань, порушених у індивідуальному завданні; виявляє фундаментальне нерозуміння теми; робота не пов'язана із тематикою дисертаційного дослідження.
Критерії оцінювання відповіді на запитання (2 питання - max 20 балів)	
8-10 за кожну відповідь	Аспірант демонструє системне розуміння теми, власну позицію обґрунтовує на основі різних джерел; висловлює інноваційну й оригінальну авторську позицію
8-10 за кожну відповідь	Аспірант демонструє комплексне розуміння теми, наявні незначні огріхи в інтерпретації фактів, міркування обґрунтовує на основі освоєння декількох джерел, має авторську позицію та вміє логічно структурувати навчальний матеріал
8-10 за кожну відповідь	Аспірант демонструє базове розуміння теми, не має оригінальної авторської позиції, стисло розкриває власні думки під час представлення теми, алогічну структурування навчального матеріалу
8-10 за кожну відповідь	Аспірант ставить за поверхове розуміння теми, наявні значні фактичні помилки та виявлений академічний плагіат
Зміст	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.	
НАУКОВЕ ПІЗНАННЯ ТА ЙОГО ФІЛОСОФСЬКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ	
ТЕМА 1. Методологічна функція філософії	
Філософія як теоретично обґрунтована система світоглядних знань. Специфіка філософського знання. Його основні компоненти: онтологія, гносеологія, аксіологія, методологія. Філософія і наука. Метод і методологія в науці. Розвиток поняття наукової методології в другій половині XX ст. Форми наукового знання. Рівні сучасної наукової методології: спеціально науковий, регіональний, загальнонауковий, філософський. Методологічна функція філософії в науці та її соціальна роль.	
ТЕМА 2. Школи і напрямки сучасної методології	
Методологія науки як філософська дисципліна. Розвиток уявлень про наукову методологію в європейській філософській думці. Сократ, Платон і Аристотель про наукові методи. Науковий метод Евкліда. Філософія Нового часу про науковий метод: Ф. Бекон, Р. Декарт, Г. Лейбніц. Трансцендентальний метод І. Канта. Філософсько-спекулятивна методологія Г. Фіхте та Г. Гегеля. Розвиток методології науки в позитивізмі: Мілль, Конт, Мах, Шлік, Карнап. Кун і Лакатос про парадигму. Методологічний анархізм П. Фейєрабенда. Еволюційна епістемологія як інноваційний напрямок в сучасній методології.	

ТЕМА 3. Особливості наукового пізнання. Емпіричне та теоретичне пізнання в науці

Чуттєве і розумове пізнання людини, їх основні форми та взаємодія. Емпіричний та теоретичний рівні наукового дослідження. Основні методи емпіричного пізнання: спостереження та описування його результатів, порівняння, вимірювання, експеримент та його види. Методи теоретичного дослідження: загально логічні методи пізнання, ідеалізація та утворення теоретичного світу науки, історичний та логічний методи, ідеальне (логічне) моделювання, сходження від абстрактного до конкретного. Основні елементи структури теорії. Структурні компоненти теоретичного пізнання: проблема, гіпотеза, теорія, закон. Закон як ключовий елемент наукової теорії. Проблема матеріалізації теорії. Умови матеріалізації теорії. Тенденція теоретизації сучасної науки. Теорія та метатеорія. Поняття метаінформації.

ТЕМА 4. Епістемологічні моделі сучасного наукового дискурсу

Наука як форма знання та епістемологічний дискурс. Епістемологічні наслідки міждисциплінарної революції у науці.

Специфіка соціо-гуманітарного наукового дискурсу. Номологічна і ідеографічна епістемології в соціально-гуманітарних науках. Антисциєнтизм і критика лінійного пояснення у дискурсивному і нарратологічному підходах.

Герменевтика і феноменологія як філософські засади становлення соціально-гуманітарних методологій. Структуралізм як дослідницька програма. Особливості соціологічного повороту у філософії науки: аналіз реальної практики науки, роль експериментальної діяльності в сучасній науці. Соціологічний підхід до науки як форма натуралізму у філософії науки.

ТЕМА 5. Наукове дослідження і інновації

Філософський вимір інновації. Інновація як мислення і як діяльність. Соціальна і когнітивна інституціалізація інновацій. Особливості прояву інноваційних практик.

Філософські засади розгляду фундаментальних проблем інноваційної складності в контексті новітніх досягнень теорій складних систем, зокрема джерел та факторів виникнення інноваційної складності, особливостей її динамічного росту та циклічної еволюції, способів проходження криз і нестійкостей в ході еволюції.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ НАУКИ

ТЕМА 6. Філософія глобальних проблем сучасності та концепція сталого розвитку

Суть і зміст глобальних проблем, їх класифікація. Проблема людини як фокус усіх глобальних проблем. Римський клуб та його роль у формуванні глобалістики як специфічної галузі наукових досліджень. Формування концепції сталого розвитку суспільства. Вчення В. І. Вернадського про ноосферу як фундамент ноосферної стратегії сталого розвитку. Роль науки у вивченні та розв'язанні глобальних проблем.

ТЕМА 7. Гіпотетико-дедуктивний шлях пізнання

Індуктивна модель обґрунтування науки. Гіпотетико-дедуктивний метод міркувань. Гіпотетико-дедуктивний метод в філософії. Логічна структура гіпотетико-дедуктивних систем. Метод математичної гіпотези і його застосування в науці. Гіпотетико-дедуктивна модель науки.

ТЕМА 8. Абдукція і пошук пояснювальних гіпотез

Абдукція як альтернатива гіпотетико-дедуктивного методу. Абдуктивні міркування і їх особливості. Можливі способи застосування абдуктивних міркувань. Критика і подальший розвиток принципів абдукції. Нові підходи до аналізу ролі абдукції в науковому пошуку

ТЕМА 9. Філософські методи в сфері підготовки наукового дослідження

Функції філософії, реалізовані в процесі соціального пізнання: інтеграційна, критична, онтологічна, гносеологічна, методологічна, пізнавально-прогнозуюча. Філософське розуміння специфіки соціального пізнання. Філософія і приватні науки. Діалектика і метафізика як філософсько-методологічні основи підготовки наукового дослідження. Основні форми діалектики. Методологічна роль елементів діалектики. Принцип історизму. Принцип аналізу діалектичних протиріч. Межі дії діалектичного методу.

ТЕМА 10. Проблеми та перспективи філософії науки в українській освіті

Проблеми та перспективи філософії науки в українській освіті в контексті її співвідношення з наукознавством: проблема вивчення «прошарку» знань і методологічних уявлень, проміжного між

науковою картиною світу і філософсько-світоглядними ідеями. Філософія як засіб подолання негативних явищ в освітньому процесі.

ТЕМА 11. Етики науки

Етика як філософська теорія моралі. Загальна етика та утворення галузей професійної етики. Мораль та етичні норми діяльності в науці. Причини формування етики науки. Ставлення вченого до пошуку істини і природа наукових помилок. Плагіат, компіляція і шахрайство в науці. Особисті інтереси науковця, корпоративні та суспільні інтереси. Соціальна відповідальність вченого. Учителі і учні в науці. Наукова школа. Морально-етичні проблеми авторства та співавторства в науці. Патріотична позиція вченого.

Семінарські заняття

1. Методологічна функція філософії
2. Школи і напрямки сучасної методології
3. Особливості наукового пізнання: емпірія і теорія
4. Епістемологічні моделі сучасного наукового дискурсу
5. Наукове дослідження і інновації
6. Філософія глобальних проблем сучасності та концепція сталого розвитку
7. Гіпотетико-дедуктивний шлях пізнання
8. Абдукція і пошук пояснювальних гіпотез

Література

Основна

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку / Міжнарод. фонд дослідж. Лєвіт. Політики»; за ред Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова. К.: Таксон, 2016. 234 с.
2. Андрущенко В.П., Волинка Г.І. Мозгова Н.Г. та ін. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: Навч. посібн. За ред. Г.І. Волинка. 3-є вид. Київ: Каравела. 2021. 368 с.
3. Адо П. Філософія як спосіб життя. Пер. з фр. О. Йосипенко. Київ: Новий Акрополь. 2020. 312 с.
4. Аристотель. Метафізика. Пер. з давньогрецьк. О. Панича. Київ: Темпора. 2022. 848 с.
5. Гантінгтон С. П. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку. Львів: Кальварія, 2006. 474 с.
6. Гіпотетико-дедуктивний метод. *Філософський енциклопедичний словник* / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. 742 с.
7. Гуссерль Е. Ідеї чистої феноменології та феноменологічної філософії. Пер. з нім. В. Кебуладзе. Харків: Фоліо. 2021. 348 с.
8. Декарт Р. Метафізичні твори. Пер. з лат. і фр. В. Андрушко, А. Баумейстер, С. Гатальська, О. Хома. Харків: Фоліо. 2020. 219 с.
9. Добронравова І.С. Філософія та методологія науки : підручник. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 223 с.
10. Кант І. Критика чистого розуму. Пер. з нім. та приміт. І. Бурковського. Київ: Юніверс. 2000. 504 с.
11. Мельник В.П. Філософія. Наука. Техніка. Методолого-світоглядний аналіз. Львів: Видавн. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2010. 592 с.
12. Назарук М.М. Соціальна екологія: взаємодія суспільства і природи. Навч. посібн. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2013. 348с.
13. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. К.: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
14. Петрушенко В.Л. Філософія: підруч. Львів: "Магнолія 2006", 2011. 506 с.
15. Петрушенко В.Л. Філософія і методологія науки. Львів: Вид-во Львівськ. політехніки, 2016. 132 с.
16. Самардак М.М. Філософія науки: напрями, теми, концепції. Навчальний посібник. Київ: Вид. ПАРАПАН. 2011. 204 с.
17. Семенюк Е. П. Екологізація суспільства: соціальна роль та моделювання. Львів: Укр. акад. друкарства, 2012. 460 с.
18. Семенюк Е.П., Мельник В.П. Філософія сучасної науки і техніки. Підручн. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2012. 306 с.
19. Семенюк Е.П. Філософські засади сталого розвитку: навч. посіб. для магістр. та аспір. Львів: Афіша, 2002. 200 с.
20. Скринник М. А., Фльорко Л.Я. Філософія, навч. посіб. Львів: Ліга-Прес, 2015. 479 с.
21. Фермеєрс Е. Очі панди. Філософське есе про довкілля / Пер. з нідерланд. Львів: Стрім: 2000. 72 с.
22. Філософсько-психологічний вимір відношення "людина-природа". Навч. посіб. / Л. Я. Фльорко. М. А. Скринник, Е. П. Семенюк, та ін.; за заг. ред. Л. Я. Фльорко. Львів: Ліга-Прес, 2015. 270 с.

23. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: навч. посібн. Авт. колектив: В.П. Андрущенко, Г.І. Волинка, Н.Г. Мозгова та ін. За ред. Г.І. Волинка. 3-є вид., стереотип. Київ: Каравела. 2021. 368 с.
24. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. 621 с.
25. Clayton A., Radcliff N. Sustainability: a Systems Approach. London: Earthscan Publ. Ltd, 1996. 258 p.
26. Hargrove E.C. Foundations of Environmental Ethics. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall, 1989. 229 p.
27. Hickman Larry A. Technology as a Human Affair. New York: McGraw-Hill Publ. Co., 1990. 495 p.
28. Losee John. A Historical Introduction to the Philosophy of Science. 4-th edition. New York: Oxford University Press, 2001. 314 p.
29. Okasha Samir. Philosophy of Science. A Very Short Introduction. Oxford, 2002. 69 p.
30. World Environmental Constitution. Methodological Foundation / Edit.by Prof. Yu. Tunytsya. Lviv: Ukr. Nat. Forestry University Press, 2014. 400 p.

Додаткова

1. Білогур, В., Олексенко, Р. Формування науково-дослідницької компетентності у здобувачів Phd-програм: філософський аспект. *Наука і техніка сьогодні*. 2025. 4(45). С. 574-582. [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-4\(45\)-574-582](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-4(45)-574-582)
2. Білогур В., Олексенко Р. Філософія науки і трансформація наукових методів у ХХІ столітті. *Humanities Studies : збірник наукових праць / гол. ред. В. Г. Воронкова*. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2025. 22(99). С. 176-184.
3. Білогур, В., Воронкова, В., Олексенко, Р. Формування професійних компетентностей у процесі вивчення дисципліни «Філософія науки і методологія наукових досліджень». *Актуальні проблеми філософії та соціології*, 2025. 53. С. 10-17. <https://doi.org/10.32782/apfs.v053.2025.2>
4. Богачов А. Онтологія розуміння (філософська герменевтика). 2021. ВПЦ Київський університет. http://www.phildep.univ.kiev.ua/uploads/editor/Files/Kafedry/Philosophy/%D0%91%D0%BE%D0%B3%D0%B0%D1%87%D0%BE%D0%B2_%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA_2021.pdf
5. Каламбет С.В., Іванов Ю.В., Півняк Ю.В. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Дн.: Вид-во Маковецький, 2015. 191 с.
6. Колесников О.В. Основи наукових досліджень: навчальний посібник. К.: ЦУЛ, 2011. 144 с.
7. Краковецький О. Chat GPT, DALL-E, Midjourney: Як генеративний штучний інтелект змінює світ. Київ: Boock Chef. 2024. 190 с.
8. Комісар Л. Культура мислення як сучасний тренд: теоретичні і прикладні аспекти. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія*, 2024. 1 (39), 42-47. <https://jrnل.nau.edu.ua/index.php/VisnikPK/article/view/18450>
9. Лакс М. Метафізика. Сучасний вступний курс. 2-е вид. Київ: Дух і Літера. 2021. 608 с.
10. Мак Тагарт Дж. Е. Природа існування. Т. 1. Пер. з англ. Ю. Олійник. Київ: Темпора. 2022. 536 с.
11. Мак Тагарт Дж. Е. Природа існування. Т. 2. Пер. з англ. Ю. Олійник. Київ: Темпора. 2022. 912 с.
12. Мендовз Д. Мистецтво мислити системно. Розв'язання проблем від особистого до глобального масштабу. Пер. з англ. Ю. Шекет. Харків: Віват. 2024. 304 с.
13. Clark, A. (2013). Whatever next? Predictive brains, situated agents, and the future of cognitive science. *Behavioral and Brain Sciences*, 2013. Vol. 36. № 3. P. 181-204.
14. Goldman, A. (2014). *Epistemology: a Contemporary Introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2014.
15. The Oxford Handbook of The History of Analytic Philosophy. (2013). / ed. by M. Beaney. Oxford: Oxford University Press.

Політика курсу

<i>Політика щодо дотримання принципів академічної доброчесності</i>	– у нашому університеті академічна доброчесність передбачається за замовчуванням – це означає, що всі здані роботи є результатом розумової праці та творчості здобувачів освітньо-наукового рівня вищої освіти (аспірантів); – академічна доброчесність базується на засудженні практик списування (виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання), плагіату (відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства), фабрикації (вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі); – якщо аспірант/ка виконав/ла роботу когось іншого, повністю або частково, без належного цитування, завдання не буде прийняте і буде оцінене в 0 балів (без права перездати);
--	--

	– в академічних спільнотах плагіат є серйозним порушенням довіри та може спричинити тяжкі наслідки, включаючи дисциплінарні стягнення, тому окремо розглядатимуться правила реферування, перефразування та цитування АБО аспіранти можуть дізнатися більше про правила реферування, парафразу та цитування за цим посиланням https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2019/08/Kudinov-I.O.-Osnovi-naukovogo-czitivannya.pdf; – з політикою щодо академічної доброчесності можна ознайомитись на сайті Університету: https://old.duan.edu.ua/yakist/akademichna-dobrochesnist.html
<i>Політика щодо використання ШІ під час виконання завдань</i>	– аспіранти можуть використовувати інструменти ШІ для автоматизації рутинних завдань, таких як планування, сортування інформації, чи збору даних, якщо це допомагає підвищити ефективність роботи. – у разі використання ШІ для створення текстів або презентацій, аспірант/ка зобов'язаний/а вказати, як саме і для яких завдань застосовував/ла ці інструменти; – використання ШІ для безпосереднього виконання завдань, що вимагають власних роздумів, аналізу чи інтерпретації, є неприпустимим; аспірант/ка повинен/а самостійно виконувати завдання, зокрема розв'язання практичних кейсів, вирішення завдань на основі конкретних ситуацій, написання есе тощо; – використання ШІ з метою плагіату або копіювання чужих робіт без посилання на джерела є порушенням академічної доброчесності; – всі роботи, виконані з використанням ШІ, повинні проходити етап саморефлексії аспіранта/ки, в якому він/вона аналізує, як саме інструмент допоміг у виконанні завдання, а також підходить до результатів з позиції власного розуміння теми; – у разі виникнення питань або сумнівів щодо доцільності використання певних ШІ-інструментів для виконання завдань, аспіранти можуть звертатися за консультаціями до викладачки.
<i>Політика курсу щодо супроводу аспірантів з особливими освітніми потребами</i>	– мають право на індивідуальний підхід; – можуть звертатися до викладача через електронну пошту або спеціальні функції платформи Google Classroom для обговорення індивідуальних потреб і корекції навчального процесу; – якщо аспіранти потребують додаткової допомоги у виконанні завдань або адаптації навчальних матеріалів, можуть отримати додаткові консультації; – якщо є труднощі з онлайн-навчанням, аспірантам можуть бути запропоновані додаткові консультації або інші формати взаємодії через онлайн-зустрічі; – можуть звертатися до викладача для узгодження змін у термінах здачі завдань, якщо це необхідно для ефективного виконання завдань; всі зміни термінів будуть обговорюватися індивідуально, з урахуванням необхідності надання додаткового часу або змін в умовах виконання завдань; – оцінювання проводиться на основі індивідуальних досягнень аспірантів; – у разі необхідності буде надана можливість звертатися за підтримкою до психологів або консультантів (кафедра психології та педагогіки), щоб подолати стрес або інші труднощі, пов'язані з навчанням; – всі питання щодо особливих освітніх потреб аспірантів будуть розглянуті в конфіденційному порядку, та інформація про особисті потреби не буде розголошуватися без згоди аспіранта/ки; всі зміни в умовах навчання, пов'язані з особливими потребами, будуть враховуватися виключно в межах наданого дозволу; – можливе навчання за індивідуальним графіком, який оформлюється

	відповідно до п.3.4 Положення про організацію освітнього процесу (https://duan.edu.ua/wp-content/uploads/2024/06/pp-551-047-polozhennya-pro-orhanizatsiyu-osvitnoho-protsesu-12-red.pdf)
<i>Політика щодо відвідування та виконання завдань</i>	– відвідування лекційних занять не оцінюється але є бажаним, оскільки навчальний матеріал викладається в доступній формі та є можливість обговорення дискусійних питань та уточнення незрозумілих моментів; – для аспірантів, які бажають продемонструвати відмінні результати навчання, активна робота на лекційних заняттях просто необхідна. Однак відпрацьовувати пропущені лекції не потрібно; – активна участь аспіранта/ки на практичних заняттях є обов'язковою. Рейтинг аспіранта/ки значною мірою формуватиметься за результатами його роботи на практичних заняттях, виконання завдань для самостійної роботи та індивідуального завдання; – кожне пропущене практичне заняття (незалежно від причин пропуску) знижує підсумковий рейтинг аспіранта/ки з дисципліни; – у разі пропуску практичного заняття обов'язково мають бути вивчені теми, а також виконані всі завдання; – контроль знань (розуміння) аспірантом/кою пропущених тем (виконання завдань) відбуватиметься під час спілкування з викладачем за графіком консультацій; – аспірант/ка на практичному занятті може використовувати підготовлені ним письмові нотатки з питань теми заняття (або передбачених завданням), однак висловлювати позицію, читаючи з аркуша паперу не варто.
<i>Політика щодо дотримання принципів та норм етики та деонтології</i>	обов'язкове дотримання правил внутрішнього розпорядку Університету, бути толерантними, доброзичливими та виваженими у спілкуванні з аспірантами та викладачем.
<i>Політика щодо користування Zoom під час навчання</i>	– не передавати доступ до Zoom-конференції стороннім особам. Втручання сторонніх осіб у проведення онлайн-занять розглядається як онлайн-правопорушення – зрив освітнього процесу та несанкціоноване втручання у роботу викладачки з аспірантами; – підключатись до онлайн-занять під своїм іменем, щоб викладачка мала змогу ідентифікувати аспіранта/ку і не впускати сторонніх осіб. Якщо викладачка не побачить реальне ім'я аспіранта/ки у списку присутніх, вона буде вимушена попросити аспіранта/ку залишити онлайн-аудиторію, або навіть самостійно видалити з конференції; – вимикати мікрофон на занятті та вмикати тільки тоді, коли є потреба відповідати або задати запитання.
<i>Політика щодо оцінювання</i>	– оцінювання за освітнім компонентом є рейтинговим та визначається з урахуванням поточної освітньої діяльності аспіранта/ки та результатів виконання іспиту; – максимальну кількість балів, яку аспірант/ка може набрати під час засвоєння освітнього компоненту – 100 балів
<i>Політика щодо оскарження результатів контрольних заходів оцінювання</i>	– після отримання коментарів від викладачки з аргументацією щодо оцінки, аспірант/ка має право в індивідуальному порядку задати всі питання, які його/її цікавлять стосовно результатів контрольних заходів оцінювання; – якщо питання залишається невирішеним, аспірант/ка має право звернутися до завідувачки кафедри психології та педагогіки (гаранта ОНП Професійна освіта).
<i>Політика щодо дедлайнів та відпрацювання</i>	– роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин оцінюються на нижчу оцінку (–1 бал запізнення від 1 до 7 днів, –2 бали запізнення більше ніж на 7 днів); – відпрацювання пропущених занять відбувається шляхом самостійного опанування аспірантами навчального матеріалу із наступною перевіркою отриманих знань у письмовій формі; – відпрацювання пропущених занять аспірантами проводиться в індивідуальному порядку.

<i>Політика щодо підвищення оцінки з дисципліни</i>	– аспірант має право підвищити оцінку з дисципліни відповідно до пп.2.4.5. Положення про організацію освітнього процесу (https://duan.edu.ua/wp-content/uploads/2024/06/pp-551-047-polozhennya-pro-orhanizatsiyu-osvitnoho-protsesu-12-red.pdf); – заява на підвищення оцінки має бути оформлена у загальному деканаті
<i>Політика щодо скарг і пропозицій аспірантів</i>	– аспірант/ка може обговорити скаргу з викладачкою після заняття. Якщо питання залишається невирішеним, аспірант/ка має звернутися до завідувачки кафедри психології та педагогіки (гаранта ОНП Професійна освіта); – протягом вивчення курсу аспіранти можуть звернутися до викладачки з пропозиціями щодо вдосконалення (доповнення, зміни та ін.). Дані пропозиції можуть бути висловлені усно або письмово (електронною поштою bilogurvlada@gmail.com , npvolkova@duan.edu.ua).